

ISSN 2181-922X

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2023 Vol. 3

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2023 Vol. 3

**www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz**

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosari: Nodir Jo'raqo'ziyev

Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafu Bafojev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farhod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinaxon Jamoldinova, Ziyoda Teshaboyeva.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabetta Ragagnin (Italiya)	Timur Kocaoğlu (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Üşenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nodir Jurakuziev

Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ulvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinakhan Jamoldinova, Ziyoda Teshabaeva.

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Ushenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Abdulhay Sobirov

O'zbek tilining buguni va kelajagi bo'yicha mulohazalar.....6

Marhabo Umurzoqova

Lisoniy shaxs tushunchasi va uning lingvistik talqini.....17

Sadagat Abbasova

Turli tillarda ma'nosiz ovoz almashish yo'nalishlari.....31

Adabiyotshunoslik

Sebahat Deniz

Büyük Türk Hakanı Babür'ün ve Neslinin Türk Edebiyatının
Gelişmesindeki Rolü.....43

Ilyos Ismoilov

Iskandarnomalarda yunon donishmandlari obrazi.....58

Nodira Xolikova

O'zbek jadid she'riyatida ayol obrazining ijtimoiy-estetik omillari
(Cho'lpon va Hamza ijodi misolida).....77

Fan. Ta'lim. Metodika

Vahobjon Nazarov

Fransuz tili darslarida multimedia vositalari: turlari va
texnologiyalari.....94

Sotsiologiya. Psixologiya

Komil Kalanov

O'zbek tilidagi duolarda muqaddaslik timsoli ifodasining
sotsiologik talqini.....108

Tarix. Manbashunoslik

Shamsiddin Kamoliddin

Somoniylar sulolasining huquqiy maqomi.....132

CONTENT

Linguistics

Abdulhay Sobirov

Reflections on the Present and Future of the Uzbek Language.....6

Marhabo Umurzakava

The Concept of Linguistic Personality and its Linguistic Interpretation...17

Sadagat Abbasova

Directions of Voice Substitutions Without Meaning in

Different Languages.....31

Literature

Sebahat Deniz

The Role of the Great Turkish Khan Babur and his Generation

in the Development of Turkish Literature.....43

Ilyos Ismoilov

The image of Greek Sages in Iskandarnames.....58

Nodira Kholikova

Socio-Aesthetic Factors of the Female image in Uzbek Jadid Poetry

(using the example of poems Chulpan and Hamza).....77

Science. Education. Methodology

Vahobjon Nazarov

Multimedia tools in French Language Classes: Types and

Technologies.....94

Sociology. Psychology

Komil Kalanov

Sociological Interpretation of the Expression of the Symbol

of Holiness in Blessings in the Uzbek language.....108

History. Source studies

Shamsiddin Kamoliddin

Legal Status of the Samanids Dynasty.....132

ADABIYOTSHUNOSLIK
LITERATURE

Büyük Türk Hakanı Babür'ün ve Neslinin Türk Edebiyatının Gelişmesindeki Rolü

Prof. Dr. Sebahat Deniz¹

Özet

Türk devlet geleneği içinde Türk hakanlarının büyük çoğunluğu aynı zamanda birer şairdir. Hatta bazılarının divan sahibi olduğu ya da bir divan oluşturacak kadar şiirleri bulunduğu bilinmektedir. Bu hakanlar, kendileri şair oldukları gibi kendi dönemlerinde etraflarında sanatkarları toplamışlar, onları himaye etmişler ve yazdıkları şiirlere karşılık onları çeşitli şekillerde ödüllendirmişlerdir. Babür de bu sıfatı taşıyan önemli Türk hakanlarından biridir. Divan sahibi hükümdar şairlerdendir. Hatıratında (*Vekâyî, Bâbürnâme*) etrafındaki veya bulunduğu yerlerdeki bazı şairlerin isimlerini anmakta, onların şiirleri ve şairlikleri hakkında düşüncelerini paylaşmaktadır. Özellikle Ali Şir Nevâyî'nin onun sanat hayatında önemli bir yeri vardır.

16. Asırdan itibaren Babür sarayları İran'daki Safevî baskısından kaçan bazı şairlerin sığınağı olmuş, orada onlara çeşitli imkanlar sağlanmıştır. Böylece Hindistan coğrafyasında, aynı zamanda şair olan Türk hakanlarının desteğiyle Türk ve İran zevk-i selimini yansıtan bir edebi akım ortaya çıkmıştır. Bu akıma Sebki Hindî (Hint Üslubu) denilmiştir. Hint üslubu çok rağbet görüp ilerlemiş ve Hindistan, Afganistan, İran, Azerbaycan, Tacikistan ve Anadolu coğrafyasına yayılmıştır. Daha sonra Fars şairler bu üslubu terk etmişler ancak Türk coğrafyasında devam etmiştir. Bu durum, Fars edebiyatında daha çok Türk asıllı şairler tarafından benimsenmiş olan bu üslubun ortaya çıkış zeminindeki Türk etkisinin daha yoğun olmasıyla izah edilebilir.

Sebki Hindî, Türk edebiyatını 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başından itibaren hissedilir şekilde etkilemeye başlamıştır. Daha sonra 17, 18 ve 19. yüzyıllarda bu üslupla şiir yazan şairlerin sayısı giderek artmıştır.

¹*Sebahat Deniz* - Doktor, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türkiye.

E-mail: sebahat@marmara.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7116-8589

Alıntı için: Sebahat Deniz. 2023. "Büyük Türk Hakanı Babür'ün ve Neslinin Türk Edebiyatının Gelişmesindeki Rolü". *Özbekistan: Dil ve Kültür* 3: 43 - 57.

Bazı şairler doğrudan Sebki-Hindî şairi olarak anılırken dönemlerindeki diğer şairlerde de bu üslubun izleri az veya çok görülmektedir. Sebki-Hindî adı konulmasa bile son dönem şairlerinde de bu üslubun özelliklerini görmek mümkündür.

Babür'ün saraylarında ortaya çıkan Şah Cihan ve Âlemgir'le devam eden Türk zevkini de yansıtan bu üslubun Türk edebiyatını günümüze kadar etkilemesi Babür ve neslinin Türk edebiyatının gelişmesine ne ölçüde katkı sağladığının inkâr edilemez bir delilidir.

Bu çalışmada önce Türk hakanlarının şairliği üzerinde durulacak, ardından Babür hakkında kısaca bilgi verildikten sonra Hindistan'daki Babürlü saraylarının şairleri himaye etmesi, sebepleriyle birlikte değerlendirilecek ve orada ortaya çıkan Sebki-Hindî (Hind üslubu) hakkında bilgi verilecek, bu üslubun ve dolayısıyla Babür Şah ve neslinin Türk edebiyatının gelişmesindeki rolü ve etkisi belirlenecektir.

Anahtar kelimeler: *Babür, Türk-Hind İmparatorluğu, şiir, Türk edebiyatı, Sebki-Hindî.*

Giriş

Türk devlet geleneği içinde Türk hakanlarının büyük çoğunluğu aynı zamanda birer şairdir. Hatta bazılarının divan sahibi olduğu ya da bir divan oluşturacak kadar şiirleri bulunduğu bilinmektedir. “Osmanlıdan önce kendi adıyla bir devlet kuran Kadı Burhaneddin (1345-1398), Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah (?-1467), Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan (1423-1478), Timurlular Devleti'nin son hükümdarı Hüseyin Baykara (1438-1507), Memluk hükümdarı Kansu Gavri (1440?-1516), Özbek hükümdarları Şiban Han (1451-1510) ve Ubeydullah Han (?-1538), Hindistan'da kurulan Türk devletinin hakanı Babür Şah (1483-1530), Safevî Devleti'nin hükümdarı Şah İsmail (1487-1524), Kırım hanlarından Gazi Giray Han (1554-1608), aynı zamanda şair olan Türk hakanlarıdır. Osmanlı döneminde ise bu gelenek en parlak devrini yaşamıştır. Büyük çoğunluğu şair olan padişahlar, kendileri şiir yazdıkları gibi dönemlerindeki şairleri de himaye edip destekleyerek bu geleneğin sürdürülmesinde önemli rol oynamışlardır” [Deniz 2021, 160].

Bugünkü bilgilere göre otuz altı Osmanlı padişahının, 27'sinin şiiri tespit edilmiştir [Öztoprak 2021, 20-21]. Bunlar arasında Muhibbî mahlasıyla yazdığı Türkçe divanındaki şiiriyle ve Hüseyinî mahlasını kullanarak yazdığı Farsça divançasindeki şiirleriyle padişahlar arasında en fazla şiir yazan hükümdar Kanunî Sultan Süleyman'dır. Türkçe Divanı'ndaki 4000'den fazla şiiriyle aynı zamanda Türk edebiyatının en hacimli divanlarından birini kaleme alan şair olma özelliğine de sahiptir. [Yavuz-Yavuz 2016-14]. Osmanlı hane-

danında şiir yazma geleneği sadece padişahlarla sınırlı kalmamış; bazı şehzadeler ve hanedan mensubu kadınlar arasında da varlığını sürdürmüştür. Bunlar arasında divan sahibi olanlara Fatih Sultan Mehmet'in şehzadesi Cem Sultan , Cem (ö.1495, II. Mahmut'un kızı Âdile Sultan (ö.1899) örnek verilebilir [Öztoprak 2021, 23-25]. Dünyada başka bir devletin hanedan mensupları arasında böylesine nesiller boyu süren bir şiir yazma geleneğinin mevcut olmadığı dikkate alındığında Osmanlı hanedanının bu bakımdan diğer devletlerden ayrı bir özelliğe sahip olduğu görülmektedir.

Şiir yazan Türk hakanları, kendileri şair oldukları gibi aynı zamanda etraflarında kendi dönemlerinde yetişen sanatkarları toplamışlar, onları himaye etmişler ve yazdıkları şiirlere karşılık onları çeşitli şekillerde ödüllendirmişlerdir. Bu husus sadece Osmanlı sultanlarında değil diğer Türk hakanlarında da görülmektedir. Bu konuda Baykara Meclisleri meşhurdur ve bu meclisler, bütün Türk tarihine damgasını vurmuştur. Kaynakların bildirdiğine göre genellikle öğleye kadar devlet işleriyle ilgilenen Sultan Hüseyin Baykara (ö.1506), öğleden sonra sarayındaki kültür, sanat ve edebiyat adamlarıyla sohbetler düzenlemiştir. [Algar-Alpaslan 1998-18,530-532]. Böylece Herat'ı bir kültür merkezi haline getirmiştir. Onun himaye ettiği önemli şairler arasında Ali Şîr Nevâyî (ö. 1501), Molla Abdurrahman Câmî (ö. 1492) ve Hüseyin Vâiz-i Kâşifî (ö. 1504-1505) gibi şairlerin isimleri sayılabilir. "Hüseyin Baykara divanı" veya "Hüseyin Baykara meclisi" diye adlandırılan ve meşhur olan bu şiir sohbetleri ve eğlence meclisleri pek çok Türk sarayına örnek teşkil etmiş ve bu saraylarda sanat, edebiyat ve şiirin himaye edilmesine ve önem kazanmasına vesile olmuştur [Kartal 2017, 13-50]. Hüseyin Baykara meclisi gibi mahfiller Osmanlı saraylarında da kurulmuş; padişahlar, bu tür meclislerde devrin önde gelen âlim ve sanatkârlarını bir araya getirerek hem ilmî hem edebî sohbetler yapılmasını sağlamışlardır. Şairler, bu sohbet meclislerinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bunlar arasında sultanın musahibi ve yakın dostu olanlar da mevcuttur.

Babürlü Devleti¹ de bu bakımdan hatırı sayılır bir özellik

¹"1526 yılında Zahîrüddîn Muhammed Bâbur tarafından kurulan Babürlü Devleti tarihin en önemli Türk devletlerinden biridir. Bâbur Şah tarafından sağlam temellere dayalı olarak kurulmuştur. Hümayun Şah döneminde kuruluş aşamasını tamamlayarak Hindistan'ın en parlak gücü olmuştur. Ekber Şâh döneminde zirveye çıkan Babürlüler, 1556'dan 1605 yılına kadar ardı ardına yapılan fetihlerle çok bölgesel bir imparatorluk kimliği kazanmıştır. Aynı zamanda büyük bir reformist olan Ekber Şah, çağını aşan modern ve dayanıklı kurumlar kurmuştur. Devletin dinamik bir biçimde hızla genişlemesi ve büyümesi, Ekber Şah'tan sonra Evrengzîb'in ölümüne kadar derinleşerek devam etmiştir. Babürlü Devleti, dayanıklı ordusu ve çağına göre profesyonel askeriyeye savaştığı bir devlet kimliği sergilese de

arz etmektedir. Babürlü Devletinin büyük hükümdarları Babür Şah (1526-1530), Hümayun Şah (1530-1556), Ekber Şah (1556-1605), Cihangir Şah (1605-1627), Şah Cihan (1627-1658), Evrengzib (Âlemgir) Şah (1658-1689) şair olduğu gibi kendi devirlerinde şairleri himaye etmişler, sanata ve sanatçıya önem vermişlerdir.

Şiirle meşgul olsunlar veya olmasınlar bütün Türk hakanları, kendi isimlerinin daha sonraki çağlara aktarılıp bâkî kalması için şairleri himaye ederek desteklemişler ve böylece hem onlara devlet ricali arasında sanatlarını icra etme fırsatı sunup onların yetişmesine hem de dönemin edebî zevkinin oluşmasına katkı sağlamışlardır.

Babür Şah

Babür de hem hükümdar hem de şair sıfatı taşıyan önemli Türk hakanlarından biridir. Timur'un beşinci göbekten torunu olan Zahirüddin Muhammed Babür Şah,¹ Divan sahibi hükümdar şairlerdendir. Tarihçiler, Babürlü Hanedanının kurucusu olan Babür Şah'ın civanmert, merhametli, dostlarına cömertlikle ve sadakatle davranan, düşmanlarına karşı da insafli ve bağışlayıcı olan, fetihleri esnasında mümkün olduğu kadar insan öldürmekten sakınan, yumuşak tabiatlı, yüce himmetli bir sultan olduğundan bahsederler ve onun bu özelliğinin şairlik yeteneğinde tezahür etmiş olduğunu belirtirler [Basuğuy 2013, 33]. Pek çok farklı özelliği şahsında birleştirmiş olmasıyla² o devirdeki diğer hükümdarlardan ayrılan Babür, Batılı

hayranlık uyandıracak derecede zengin bir medeniyet kurmuştur. Güney Asya sanat ve kültürüne büyük etkisi olan Babürlüler'in mimaride ulaştıkları nokta bugün bile erişilmez olarak kabul edilmektedir. Şah Cihan'ın yaptırdığı ve Babürlü mimarisinin en ince örneklerinden biri olan Tac Mahal, Unesko tarafından Dünya Kültür Mirası'na alınmıştır. Farklı etnik ve dinsel yapıların hâkim olduğu Hindistan'da üç yüz yılı aşkın (1526-1857) adil bir yönetim sergileyen Babürlüler, Evrengzib'den sonra zayıflamaya başlamış, Afşar Hanedanı'nın kurucusu Nadir Şah'ın saldırıları ve İngilizlerin baskısıyla gücünü iyice kaybederek 1857'de tarih sahnesinden çekilmişlerdir." [Basuğuy 2013, 46-47]

¹Babür, Hatırat'ında soyunu şu şekilde açıklar: "(Ömer Şeyh Mirza), Sultan Ebu Said Mirza'nın dördüncü oğlu idi. Biraderleri Sultan Ahmed Mirza, Sultan Muhammed Mirza ve Sultan Mahmud Mirza'lardan küçüktü. Sultan Ebu Said Mirza ise, Sultan Muhammed Mirza'nın oğlu, Sultan Muhammed Mirza, Miranşah Mirza'nın oğlu ve Miranşah Mirza, Timur Bey'in üçüncü oğlu idi." [Arat 2006, 138]. Böylece Babür'ün soy zinciri, "Babür Şah b. Ömer Şeyh Mirza b. Sultan Ebû Said Mirza b. Sultan Muhammed Mirza b. Miranşah Mirza b. Timur." şeklinde ortaya çıkmaktadır.

²Enver Konukçu, Babür'ün bu özelliklerini şu şekilde özetler: "Babür kılıç kullanmakta, ok atmakta, ata binmekte mahir olduğu kadar insan ruhunu tanımakta, fertleri ve toplumları idare etmekte de o derece mahirdi. İleri görüşlü bir devlet adamı ve soğukkanlı bir kumandandı. Maiyetine karşı merhametli ve şefkatli davranır, affına sığınan suçluları bağışlamakta tereddüt etmezdi. Gerektiğinde de en ağır cezaları uygulamaktan çekinmezdi. Spor ve avla, fikri ve edebi meselelerle uğraşmaktan zevk alırdı. İçki ve eğlenceye düşkünlüğüne rağmen idari ve askerî işlerde en küçük bir ihmal göstermemiştir. Daima halkının refahı için çalışmış,

yazarlarda hayranlık uyandırmış ve bu yazarlar, ondan bahsederlerken başka hiçbir kahramanın kendisini onun *Bâbürnâme*'sindeki kadar güzel tasvir edemediğini belirtmişlerdir [Konukçu 1991, 396]. Babür'ün şiirlerini içeren *Divanı*, ona şiirde Çağatay edebiyatının Nevâyî'den sonraki büyük temsilcisi olma özelliğini kazandırmıştır. Nevâyî'nin *Mîzânü'l-evzân*'ını birçok bakımdan yetersiz ve kusurlu bulan Babür, yazdığı *Aruz Risâlesi*'yle aruz nazariyat ve ıstılahlarına ne kadar kuvvetle hakim olduğunu ortaya koymuştur. On bir, on iki yaşlarında bulunan oğlu Kamran Mirza'ya öğüt olarak kaleme aldığı *Mübeyyen* adlı eseri onun fıkha (Hanefi fıkhı) dair bilgisini de aksettirmesi bakımından önemlidir. Babür, Hindistan'da hayatının son yıllarında daha önce geçirdiği ateşli bir hastalığın yeniden nüksetmesi sırasında, Hacı Ubeydullah'ın ruhaniyetinin şifaya vesile olması ümidiyle, onun *Vâliyye* adlı Farsça tasavvufi ahlak risalesini tercüme etmiştir. *Risâle-i Vâliyye Tercümesi* adlı bu manzum eseri, babası Fergana Sultanı Ömer Mirza'ya "oğlum " diye hitap edecek kadar yakınlık gösteren Hacı Ubeydullah'ın Babür'ün manevi hayatında ne kadar özel bir yeri olduğuna işaret etmektedir [Akün 1991, 398-340].

Babür, *Hatırat*'ında (*Vekâyî, Bâbürnâme*) etrafındaki veya bulunduğu yerlerdeki bazı şairlerin isimlerini anmış, onların şiirleri ve şairlikleri hakkındaki düşüncelerini paylaşmıştır. Bu şairler arasında özellikle Molla Câmî ve kendi edebî şahsiyeti üzerinde önemli tesiri olan Ali Şîr Nevâyî de vardır. Ali Şîr Nevâyî'nin hayatına ışık tutan pek çok bilgi, Babür'ün *Hatırat*'ının çeşitli bölümlerinde yer almaktadır. Bu bilgiler hem şairin yakın bir dostu hem bir hükümdar hem de bir sanatkâr olan Babür tarafından kaleme alınmış olması sebebiyle daha sağlam ve güvenilir bilgiler olması bakımından önemlidir. Babür Şah, Ali Şîr Nevâyî'nin şairliği hakkında [Reşit Rahmeti Arat'ın tercümesiyle] şunları söylemiştir:

"Ali Şîr Bey tabiatinin nezaketi ile meşhurdur. Halk onun nezaketinin, devletinin gururundan ileri geldiğini zannederdi; fakat öyle değilmiş ve bu sıfat onda fitrî imiş. Semerkand'da iken de böyle nâzik tabiatli imiş. Ali Şîr Bey emsâlsiz bir adamdı. Türk dili ile o kadar şiir söylemiştir ki, kimse o kadar çok ve güzel söylememiştir. Altı mesnevî kitabı nazmetmiştir. Beşi Hamse'ye tanzîren, biri de Mantıkuttayr

ülkeyi mamur hale getirmeye gayret etmiştir. Bazı besteler yaptığı bilinen Babür güzel sanatların hemen hepsiyle yakından ilgilenmiştir. Aynı zamanda iyi bir hattat olan Babür "hatt-ı Babürî" adıyla yeni bir hat icat etmiştir. Şiir ve edebiyata da vakıf olup Çağatay şiir ve nesrinin en güzel ve orijinal örneklerini vermiştir. Teknolojik gelişmeleri de yakından takip ederek bunları yalnızca savaş için değil aynı zamanda tarımda üretimi artırmak amacıyla da kullanmıştır." [Konukçu 1991, 396]

vezninde *Lisanüttayr* adındadır. *Garâibüssıgar*, *Nevâdirüşşebâb*, *Bedâi'ülvasat* ve *Fevâidülkiber* adında dört gazel divanı tertip etmiştir. Rubaileri de vardır. Bunlardan başka bâzı eserleri de vardır; fakat bu zikredilenlere (171a) nisbetle daha aşağı ve daha zayıftır; inşalarını, Mevlâna Abdurrahman Câmî'yi taklit ederek, toplamıştır. Velhâsıl herkes ve her iş için bir makale yazmış ve onları toplamıştır. Bir de *Mîzanülevzân* adlı bir arûz risâlesi yazmışsa da tenkit edilecek tarafı çoktur. Yirmi dört rubaî (214) vezninden dört tânesinde yanılmıştır. Bâzı bahirlerin vezinlerinde de yanılmıştır ve bunlar arûz ile uğraşanlarca mâlûmdur. Farsça bir divan da tertip etmiştir. Farsça nazımda **Fânî** mahlasını kullanmıştır. Bâzı beyitleri fena değildir; fakat ekserisi zayıf ve değersizdir" [Arat 2006, 341-342].

Burada görüldüğü üzere Babür, her ne kadar Ali Şîr Nevâyî'nin tesiri altında olsa da yer yer onu bazı konularda eleştirmekten de geri durmamıştır.

Babür'ün, *Hatırat*'ında Câmî ve Ali Şîr Nevâyî'den başka zikr ettiği şairlerden bazıları arasında şunlar sayılabilir: Fergana (c.1): Esîreddin Ahsiketî, **Vefâî** (Ahmed Hacı Bey), Derviş Bey, Sultan Mahmud Mirza, Mahmud Barlas, Âdil (Baysungur Mirza), Molla **Binâî**, **Firâkî** (Hoca Ebulbereke), Molla **Hicrî**, Şaybak Han. Kâbil (c.2): **Hüseynî** (Sultan Hüseyin Mirza), **Garîbî** (Şah Garib Mirza), Muhammed Hüseyin Mirza, **Nevâyî-Fânî** (Ali Şîr Bey Nevâyî), **Süheylî** (Şeyhim Bey), **Tufeylî** (Hasan Ali Celâyır), **Beyânî** (Hoca Abdullah Mervârîd), Mirza Ferruh, Kemâleddin Hüseyin Gâzürgehî, Mevlânâ Abdurrahman **Câmî**, Mîr Ataullah Meşhedî, Âsafî, **Bennâî**, Seyfî Buhârî, **Hâtifî** (Abdullah Mesnevî-gûy), **Mu'ammâî** (Mîr Hüseyin), **Bedahşî** (Molla Muhammed Bedahşî), Yûsuf **Bedîî**, **Ahî**, Muhammed Salih, **Kâmî** (Şah Hüseyin), **Hilâlî**, **Ehlî**, Abdullah Kirhar, Mevlânâ Seydî. Hindistan (c.3): Şeyh Ebülvecd, Şeyh Zeyn, Molla Ali-Han, Terdi Bey Hâksâr.

Babür'ün, *Hatırat*'ının 3. cildinin sonundaki EK'te Babür'ün etrafında yer alan ve onun hiçbir sohbetinden eksik etmediği tabiat ehli şahsiyetler arasında Ebulbekâ, Şeyh Zeyn Sadr, Şeyh Ebulvâhid Fârigî, Sultan Muhammed Köse, Mevlânâ Şahab Muammâî (Fakîrî), Surh Vidâî, Molla Bekâî, Hoca Nizameddin Ali Halife, Mîr Derviş Muhammed Sârbân, Hand Emir, Hoca Kelân Bey, Kiçik Hoca, Sultan Muhammed Dulday'ın isimleri geçmektedir. Bunlar arasında Şeyh Zeyn Sadr, Şeyh Ebulvâhid Fârigî, Mevlânâ Şahab Muammâî (Fakîrî), Surh Vidâî ve Molla Bekâî şairlik kabiliyetleriyle meşhurdur [Arat 2006, 617-618]. Bu bilgiden hareketle Babür'ün etrafında hangi şairler bulunduğu tespit edilebilmektedir. Babür, sadece kendi coğrafyasındaki şairleri değil İran'dan gelen şairleri de himaye etmiştir. Bu durum

daha sonra Babürlü Devletinin diğer büyük hükümdarları Hümâyûn Şah, Ekber Şah, Şah Cihângîr, Cihân Şah ve Âlemgîr tarafından da devam ettirilmiştir.

İranlı Şairlerin Hindistan'a Gidişi

Akademik camiada yaygın olan görüşe göre 16. yüzyıldan itibaren İran'da yaşayan şairlerden bazıları, oradan kaçıp Hindistan'daki Babürlü Devletine sığınmışlardır. Bu durumun sebebi olarak da Safevîlerin dinî ve siyasî baskıları ile dinî edebiyatın önem kazanması hususu gösterilmektedir. Ancak Babacan'ın, bu konuda daha geniş bir araştırma yapan Ahmed Gülçîn-i Me'ânî'den aktardığına göre, İranlı şairlerin Hindistan'a göçüşünün sebepleri bu kadarla sınırlı olmayıp değişik nedenlere bağlanmaktadır. Me'ânî, bu sebepleri ve tarih boyunca Hindistan'daki her hükümdar sülalesi döneminde, tespit edilebildiği kadar kaç İranlı şairin Hindistan'a göçtüğünü şöyle sıralar:

"Bu şairlerin Hint'e göçüş nedeni, sadece Safevî hükümdarlarının şiir ve şairliğe ilgisizliği değildi. Şâh İsmail hareketinin ortaya çıkışı, Şâh Tahmasb'ın mezhebi tutuculuğu, II. İsmail döneminde yöneticilerin gevşekliği, şiiri sevip şairleri koruyan şehzadelerin katledilmesi, Anadolu ve Özbek askerlerinin sürekli saldırıları, Hint hükümdarlarının şairleri ısrarla daveti, Sünnî topluluk liderlerine yapılan baskılar, dervişlik ile kalenderîlik özlemi, akraba ziyaretleri, gönül dostları ile üstatlara yakın olma arzusu, yolculuk, ticaret ve macera arzusu, zamanın olumsuzlukları, iş bulma isteği ve sarayda tutunma gibi başka sebepler de vardı. Bunların da ötesinde, İranlılarla mezhep ve dil birliği olan Hintliler, onlara değer vermekteydi. Bilindiği kadarıyla büyük ve küçük hanedanlar zamanında Hindistan'a gidenlerin sayısı şöyledir: Çekân: 2, Câmân: 2, Ergûniyân:7, Nizâmşâhiyân, Kutbişâhiyân, Âdilşâhiyân, Timûriyân: 73, Zahîreddin Babür: 9, Nasîreddîn Hümâyûn: 33; Celâleddîn Ekber: 209, Nureddîn Cihângîr: 173, Şehâbeddîn Şâh Cihân: 114, Muhyiddîn Evrengzîb-i Âlemgîr: 66, Azam Şâh, Ferahşîr, Muhammed Şâh, Şâh Âlem-i Behâr: 7" [Babacan 2008, 53-54].

Burada da görüldüğü gibi Babür'den sonra Ekber Şah'la altın çağına ulaşan Hindistan'daki Türk devleti şairlere kapılarını sonuna kadar açmış ve Ekber Şah, Cihangir Şah, Cihan Şah ve Âlemgîr devirlerinde İran'dan Hindistan'a yoğun bir şair göçü olmuştur. Özellikle Ekber Şah döneminde Feyzî, Urfî, Nazirî ve Zuhurî gibi güçlü şairler yetişmiştir [Bilkan 1998, 11].

Sebk-i Hindî ve Türk Edebiyatını Etkilemesi

Babür sarayları İran'dan gelen bu şairlerin sığınağı olmuş, onlara çeşitli imkanlar sağlanmıştır. Böylece Hindistan coğrafyasında, aynı zamanda şair olan Türk hakanlarının desteğiyle Türk ve İran edebî zevkiyle oluşan bir edebî akım ortaya çıkmış ve buna Sebk-i Hindî denilmiştir. Aslında Sebk-i Hindî'nin Hindistan'la irtibatı, Gazneli Mahmud'un Hindistan fütuhatıyla başlayan kültürel ilişkilere kadar dayanmaktadır. Gazneli sarayında şair ve âlimlerin korunması ve taltif edilmesinin devlet yönetiminin adaplarından olduğu ve Gazneli Mahmud'un sarayında dört yüzden fazla şair bulunduğu da belirtilmektedir. Sebk-i Hindî'nin Hindistan'da ortaya çıkması ise Babür'ün Hindistan'ı fethetmesi ve başkent Kâbil'den Delhi'ye taşınmasıyla olmuştur. [Bilkan-Aydın 2007, 16-17].

Sebk-i Hindî terkiibini oluşturan kelimelerden biri olan "sebk", Arapça bir sözcük olup lügatlerde "altın veya gümüşü eritme, yayılmış hâle getirme, arıtma, süzme, akıtma ve kalıba dökme" anlamlarıyla yer almaktadır. Edebî terim olarak ise "ibarenin tarz ve tertibi; tarz, üslup, şive, gidiş, yol, biçim ve usül" anlamına gelmektedir. "Hindî" kelimesi, "Hint'e ait, Hint'e mensup yani Hintliye ait, Hindistanlıya ait" demektir. Dolayısıyla "Sebk-i Hindî" ifadesi, "Hint üslubu, Hint tarzı, Hint yolu" anlamlarına gelmektedir.

Sebk-i Hindî, anlamın sözün önüne geçtiği; genişletilmiş ve birleşik tamlamalarla, yeni orijinal kelime ve terkiplerle, şiir dilindeki sapmalarla anlamın karmaşıklaştırılıp sözün derinlerine itildiği; soyut kavramların somutlaştırılmasıyla alışılmamış bağdaştırmalar ve duyular arası geçişin sağlandığı; ince hayaller ve yeni mazmunların ortaya konulduğu; hayal atlaması ve çağrışım zenginliğiyle anlamın genişletildiği; insan ruhunun acı ve ızdıraplarının tasavvufî boyuta taşındığı; çeşitli kavram ve imajların ön plana çıkarıldığı bir üsluptur. Bütün bu özellikler, bir Osmanlı sahası Sebk-i Hindî şairinde mutlaka aranan özelliklerdir [Babacan 2008, 457].

Bu akım şairler arasında bir hayli rağbet görmüş ve Hindistan, Afganistan, İran, Azerbaycan, Tacikistan ve Anadolu coğrafyasına yayılmıştır. Önceleri daha çok İran'da rağbet görmekle ve İranlı şairlerin şiirleri ile edebî dünyada geniş bir ilgi uyandırmakla birlikte daha sonra Fars şairler, bu üslubu Hindistan'dan gelen yabancı bir tarz olarak değerlendirmişler; bu üslubun temsilcilerinden Saib ve Şevket'i bilmece söyledikleri gerekçesiyle eleştirmişler, onlarla alay etmişlerdir [İpekten 1991, 66]. Böylece İran'da Hint üslubu, Fars asıllı şairler tarafından terk edilmiştir. Bu durum, İranlı şairlerin edebiyatta geriye dönüşe (bazgeşt-i edebî) yönelmeleri, ken-

di tarzları ile Hindistan ve Afganistan şairlerinin tarzları arasında fark olduğunu kabul etmeleri ve onları hakir görmeleriyle izah edilmiştir [Muhammed-i İstîlâmî 1981, 21]. İran'da Hind üslubuyla şiir yazmayı terk edenlere mukabil bu üsluba ilgi duyanlar ise Hindistan'da yaşaması dahi orada şiire ve şairlere verilen değer sebebiyle hep Hindistan'a gitme arzusu içinde olmuşlardır.

Hint üslubunun tesiri İran'da azalırken Türk coğrafyasında artarak devam etmiştir. Bazı araştırmacılar bu durumu, Fars edebiyatında daha çok Türk asıllı şairler tarafından benimsenmiş olan bu üslubun ortaya çıkış zeminindeki Türk etkisinin daha yoğun olmasıyla açıklamışlardır. Hatta bu üsluba, Sebki Hindî temsilcileri arasında Sâib-i Tebrizî, Şevket-i Buhârî, Bîdil-i Azimâbâdî (ö.1720-21) ve Mirzâ Esedullah Han Gâlib (ö.1869) gibi Türk asıllı şairlerin çoğunluğu teşkil etme gerekçesinden hareketle "Sebki Türkî" de denilebileceği görüşünü savunanlar da mevcuttur. [Bilkan-Aydın 2007, 15]. Nitekim bu üslubun Türk asıllı Babür hükümdarlarının sarayı etrafında ortaya çıkması, Farsça şiir söylemekle beraber ana dili Türkçe olan ve Türk zevk ve hissiyatını benliklerinde taşıyan Türk asıllı şairler tarafından benimsenmesi ve geliştirilmesi, ister istemez bu üsluptaki yeniliğin ve farklılığın Türk estetik zevki ve hissiyatıyla alakalı olabileceğini düşündürmektedir. Sebki Hindî'nin Türk coğrafyasında ve şairler arasında kısa zamanda kabul görmesinde de bu özelliğin rolü olduğu anlaşılmaktadır [Deniz 1999, 640, Mum 2006, 116]. Diğer taraftan Sebki Hindî'nin ömrünün Türk edebiyatında birkaç asır sürmesine karşılık İran edebiyatında kısa sürmesi de edebiyatta geriye dönüşe (bazgeşt-i edebî) yönelen Acem asıllı şair ve ediplerin kendi tarzları ile Hindistan ve Afganistan şairlerinin tarzları arasında fark olduğunu kabul edip onları hakir görmeleri yanı sıra bu üslubun Acem asıllı İran şairlerinin ruhuna, zevkine ve hissiyatına hitap etmemesiyle de izah edilebilir. [Deniz 1999, 640]. Nitekim bu üslubun benimsendiği dönemlerde İran, Hindistan ve Afganistan'da Türk asıllı hanedanların hüküm sürdüğü ve bu tarzın onlar tarafınca desteklendiği görülmektedir. Şevket-i Buhârî (ö. 1699), Sâib-i Tebrizî (ö. 1090) ve Bîdil-i Azimâbâdî (ö. 1133) bu üsluba hayat veren Türk asıllı şairlerin önde gelenlerindedir [Şentürk-Kartal 2016, 452].

Sebki Hindî'nin en bilinen kurucuları arasında Baba Figânî (ö. 1519), Urfi-i Şîrâzî (ö. 1590), Nazîrî (ö. 1622), Tâlib-i Amûlî (ö.1626), Kelim-i Kaşanî (ö. 1651), Sâib-i Tebrizî (ö. 1670), Şevket-i Buhârî (ö. 1699)'nin isimleri sayılabilir. Bunlardan Şevket-i Buhârî, Hindistan'a gitmemiştir. Hintli şair Feyzî-i Hindî (ö. 1595) de bu üslubun temsilcilerinden biridir. Bu şairler, İran'da olduğu kadar

Hindistan'da da ünlenmişlerdir. Böylelikle ilk belirtileri Figânî'de görülen bu üslup daha sonra birçok şair tarafından benimsenmiştir. Bunlar arasında Sâib-i Tebrizî Hindistan'a giden, Şevket ise İran'da kalıp bu üslubu geliştiren şairlerin temsilcisi olarak kabul edilmişlerdir [İpekten 2014, 61].

Hint üslubu, Türk edebiyatını 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başından itibaren hissedilir şekilde etkilemeye başlamıştır. İran edebiyatına ilgi duyan Klasik Türk Edebiyatı şairleri bu akıma ilgi göstermişler, 17, 18 ve 19. yüzyıllarda bu üslupla şiir yazan şairlerin sayısı giderek artmıştır. Bazı şairler doğrudan Sebki Hindî şairi olarak anılırken diğer şairlerde de bu üslubun izleri az veya çok görülmektedir.

Hint üslubunun Türk edebiyatındaki ilk esintileri 16. yüzyılda, bir ızdırap şairi olması özelliğiyle Fuzulî (ö. 1556)'de hissedilmeye başlanmış ve 17. yüzyılın birinci yarısında Fehîm-i Kadîm (ö.1647)'de belirginleşmiştir. 17. ve 18. yüzyıl şairlerinden Fehîm-i Kadîm (ö. 1647), Şehrî (ö.1660), İsmetî (ö. 1665), Nâilî-i Kadîm (ö. 1666), Neşâtî (ö. 1674), Arpaeminizâde Sâmî (ö.1734) ve nihayet Şeyh Gâlib (ö. 1799), şiirlerinde Sebki Hindî'nin özellikle geniş imaj dünyasındaki ifadelerine yer vermişlerdir. Klasik şiirimizde bu şairlerden başka Nefî (ö.1635), Vecdî (ö.1661), Tecellî (ö.1688), Nâbî (ö.1712) ve Nedîm (ö.1730) gibi şairler de Sebki Hindî'nin bazı özelliklerini şiirlerine yansıtan şairlerden sayılır. Bunun dışında Hint üslubunun münferit özelliklerine 17., 18. ve 19. asrın herhangi bir Osmanlı sahası şairinde de rastlamak mümkündür. Daha sonra eskiyi yaşatmaya çalışan Encümen-i şuarâ şairlerinde ve hatta son dönem şairlerinde de Sebki Hindî adı konulmasa bile sembolizm akımıyla şiir yazan Ahmet Haşim, Ahmet Muhip Dranas, Necip Fazıl Kısakürek, Orhan Veli Kanık, Oktay Rıfat, Atilla İlhan gibi şairlerde bu üslubun izleri tespit edilebilmektedir.

Fuat Köprülü, bu üslubun Türk edebiyatındaki tesirinin, özellikle XVIII. asırda Nedîm ve Şeyh Gâlib üzerinde Şevket-i Buhârî'nin, Nâbî, Koca Ragıp Paşa ve öğrencilerinin üstünde ise Sâib'in etkisi şeklinde tezahür ettiğini ve yayıldığını belirtir [Köprülü 2006, 379].

Türk edebiyatında doğrudan doğruya etkili olmuş, Türk şairlerinin en çok etkilendiği ve örnek aldığı en tanınmış Sebki Hindî şairleri Sâib-i Tebrizî, Şevket-i Buhârî, Urî-yi Şirazî, Tâlib-i Amulî ve Kelîm-i Kâşânî'dir. Hatta Şevket-i Buhârî'nin, İran ve Hindistan'dan çok Osmanlı coğrafyasında tanınmış ve sevilmiş bir şair olduğu kabul edilir. Hindistan'a gitmiş ve orada bir müddet yaşamış olan ve bu coğrafyanın farklı kültürel ortamından yararlanarak şiirinin fikrî

temellerini oluşturmuş bulunan Sâ'ib de başta Nâbî olmak üzere birçok Türk şairini etkilemiş bir şairdir [Bilkan-Aydın 2007, 127-128].

Sebk-i Hindî (Hint üslûbu), "Klâsik Türk şiirine son döneminde dahil olmuş, ... (özünde olan Türk unsuru yani İran'da kalan veya Hindistan'a giden Türk asıllı şairler ve onları himaye eden Türk hânedanların etkisiyle) kısa sürede Türk şiirinin bünyesine uyum sağlayarak Divan şiirine, yok oluştan önceki en parlak mana ve muhteva dinamizmini kazandırmıştır" [Babacan 2008, 457-458]. Ancak 19.yüzyıl başından itibaren günümüze kadar klasik Türk edebiyatı ve dolayısıyla Sebk-i Hindî münferit gayretlerden öteye geçememiş, yerini batı tesirinde bir edebî gelişmeye bırakmıştır.

Sonuç

Babür'ün saraylarında ortaya çıkan Ekber Şah, Cihangir Şah, Şah Cihan ve Âlemgir'le devam eden Türk zevkini de yansıtan Hint üslubunun Türk edebiyatını günümüze kadar etkilemesi, Babür ve neslinin Türk edebiyatının gelişmesine ne ölçüde katkı sağladığının inkâr edilemez bir delilidir. Nitekim bu kaçınılmaz bir durumdur. Zira bir milletin edebî zevki, o milletin yaşadığı coğrafyadaki bütün şair ve edipleri etkiler ve milletin var olma dinamiklerini oluşturur. Türk milleti de asırlarca bu dinamiklerini çok sağlam bir şekilde oluşturmuştur. Bu da Türk hakanlarının sadece askerî ve siyasî gücüyle değil aynı zamanda sanat güçleriyle de ortaya koyduğu bir dinamizmdir. Bir insanda aynı zamanda bir araya gelemeyecek çeşitli kabiliyet ve değerleri üzerinde barındıran Babür de bunun en belirgin örneklerinden biridir. Babür ve neslinin asırlar önce Türk-Hint İmparatorluğu saraylarında oluşmasına vesile olduğu bir edebî üslubun Türk coğrafyasında, özellikle Anadolu ve Azerbaycan sahasında asırlar süren bir edebî gelişmeye temel teşkil etmesi Babür Şah ve neslinin Türk edebiyatının gelişmesi üzerinde ne kadar önemli bir rolü olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kaynakça

Akün, Ömer Faruk. 1991. "Babür", *DİA*, IV, 397-340.

Alap, Mustafa Sarper. 2020. "Klasik Türk Edebiyatı Ve Urdu Edebiyatında Sebk-i Hindî Akımı", *ASR Journal/Academic Social Resources Journal*, 5 (19): 658-680.

Arat, Reşit Rahmeti. 2006. *Babürnâme (Vekayi)*, İstanbul: Kabcacı Yayınları.

Babacan, İsrail. 2008. *Klasik Türk Şiiri'nde Sebk-i Hindî (Hint Üslûbu)*. Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Babacan, İsrail. 2010. *Klasik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî*. Ankara: Akçağ Yay.

Basuğuy, Bedrettin. 2013. "Bâbürlü İmparatorluğu 'nun Siyasi Tarihi Üzeri-

ne Bir Değerlendirme”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 (5): 29-48.

Bilkan, Ali Fuat- Aydın, Şadi. 2007. *Sebk-i Hindî ve Türk Edebiyatında Hint Tarzı*, İstanbul: 3F Yayınları.

Bilkan, Ali Fuat. 1998. *Hindistan’da Gelişen Türk Edebiyatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Deniz, Sebahat. 1999. “Türk Edebiyatında Hind Üslubu (Sebk-i Hindî)”, *Osmanlı*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, IX: 639-648.

Deniz, Sebahat. 2021. “Osmanlı Sultanları Niçin Şiir Yazarlar?”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 27, 158-212. İstanbul.

İpekten, Haluk. 2014. *Nâ’ilî Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kartal, Ahmet. 2017. *Baykara Meclislerinden Çırağan Eğlencelerine LÂLEZÂR, Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, 13-50. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Konukçu, Enver. 1991. “Babürlüler”, *DİA*, IV, 400-404.

Köprülü, Fuat. 2006. *Divan Edebiyatı Antolojisi*, Hazırlayan: Ahmet Mermer, Ankara: Akçağ Yayınları.

Muhammed-i İsti’lâmî, *Bugünkü İran Edebiyatı Hakkında Bir İnceleme*, çev. Mehmet Kanar, Ankara, 1981.

Mum, Cafer. 2006. “Sebk-i Hindî’de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama”, *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî*, 25 Nisan 2005: Bildiriler (haz. Hatice Aynur vd.), İstanbul: Turkuaz Yayınları.

Öztoprak, Nihat. 2021. “Osmanlı Hanedan Şairleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Osman Bey’den Vahdettin’e*, Osmanlı Hanedan Şairleri I, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 17-36.

Şentürk, A. Atilla – Kartal, Ahmet. 2016. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergah Yayınları.

Yavuz, Kemal-Orhan Yavuz. 2016. *Muhibbî Dîvânı*, Bütün Şiirleri, Kânûnî Sultan Süleyman, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

The Role of the Great Turkish Khan Babur and his Generation in the Development of Turkish Literature

Prof. Dr. Sebahat Deniz¹

Abstract

In the state tradition of the Turks, the vast majority of Turkish khans were also poets. It is even known that some of them had a *diwan* (a collection of poems by one author) or had enough poems to compile a *diwan*. These Khans, who were poets themselves, gathered poets in their court, gave them patronage, and rewarded them in various ways for the poems they wrote. Babür is also one of the leading figures in Turkish history holding the title of a ruler with a *diwan*. In his memoir (*Vekayi/Babürname*), he mentions the names of some of the poets in the royal circle and shares his thoughts about them, their poems, and their poetry. In his artistic life, especially Ali Shir Navoi holds an important place.

From the 16th century onwards, the Babur's palaces became a refuge for some poets fleeing from the Safavid oppression in Iran, and they were granted various privileges. Thus, with the support of the Turkish Khans, who were also poets, a literary movement reflecting the Turkish and Iranian taste emerged in the Indian lands. This literary style is called *Sebk-i Hindi*, which has gained popularity and spread to India, Afghanistan, Iran, Azerbaijan, Tajikistan and Anatolia. Later on, while it was abandoned by Persian poets it lived on in the Turkish territories. It is possible to explain this situation by the intense Turkish influence on the emergence of this style, which was mostly adopted by poets of Turkish origin in Persian literature.

Sebk-i Hindî style began to have a noticeable influence on Turkish literature at the end of the 16th century and the beginning of the 17th century. Later in the 17th, 18th and 19th centuries, the number of poets using this style gradually increased. While some poets are known by the name "*Sebk-i hindî* poets", traces of this style can be seen in other poets to a greater or lesser extent. This style can also be observed in the poets of the

¹*Sebahat Deniz* – Doctor, Marmara University, Turkic Studies Institute, Department of Turkish Language and Literature, Turkey.

E-mail: sebahat@marmara.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7116-8589

For citation: Sebahat Deniz. 2023. "The Role of the Great Turkish Khan Babur and his Generation in the Development of Turkish Literature". *Uzbekistan: Language and Culture* 3: 43 – 57.

last period, even if it is not termed as Sebk-i Hindî.

Reflecting the Turkish taste that emerged in Babur's palaces and flourished in the palaces of Shah Jahan and Alemgir, this style has influenced Turkish literature until the present day, proving to what extent Babur and his generation contributed to the development of Turkish literature.

In this study, the poetry features of the Turkish Khans will be emphasised first; then, after giving brief information about Babur, the patronage of poets by the Babur's palaces in India will be evaluated together with its reasons, and information will be given about Sebk-i Hindî (Hind style), a literary style that emerged there, the role and influence of this style and thus the role and influence of Babür Shah and his generation on the development of Turkish literature will be determined.

Key words: *Babur, Turkish-Indian Empire, poetry, Turkish literature, Sebk-i Hindî.*

References

- Akün, Ömer Faruk. 1991. "Babür", *DİA*, IV, 397-340.
- Alap, Mustafa Sarper. 2020. "Klasik Türk Edebiyatı Ve Urdu Edebiyatında Sebk-i Hindî Akımı", *ASR Journal/Academic Social Resources Journal*, 5 (19): 658-680.
- Arat, Reşit Rahmeti. 2006. *Babürnâme (Vekayi)*, İstanbul: Kabcacı Yayınları.
- Babacan, İsrâfil. 2008. *Klasik Türk Şiiri'nde Sebk-i Hindî (Hint Üslûbu)*. Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Babacan, İsrâfil. 2010. *Klasik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî*. Ankara: Akçağ Yay.
- Basuğuy, Bedrettin. 2013. "Bâbürlü İmparatorluğu 'nun Siyasi Tarihi Üzerine Bir Değerlendirme", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 (5): 29-48.
- Billkan, Ali Fuat- Aydın, Şadi. 2007. *Sebk-i Hindî ve Türk Edebiyatında Hint Tarzı*, İstanbul: 3F Yayınları.
- Billkan, Ali Fuat. 1998. *Hindistan'da Gelişen Türk Edebiyatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Deniz, Sebahat. 1999. "Türk Edebiyatında Hind Üslubu (Sebk-i Hindî)", *Osmanlı*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, IX: 639-648.
- Deniz, Sebahat. 2021. "Osmanlı Sultanları Niçin Şiir Yazarlar?", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 27, 158-212. İstanbul.
- İpekten, Haluk. 2014. *Nâ'ilî Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kartal, Ahmet. 2017. *Baykara Meclislerinden Çırağan Eğlencelerine LÂLEZÂR, Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, 13-50. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Konukçu, Enver. 1991. "Babürlüler", *DİA*, IV, 400-404.
- Köprülü, Fuat. 2006. *Divan Edebiyatı Antolojisi*, Hazırlayan: Ahmet Mermer, Ankara: Akçağ Yayınları.

-
- Muhammed-i İsti'lâmî, *Bugünkü İran Edebiyatı Hakkında Bir İnceleme*, çev. Mehmet Kanar, Ankara, 1981.
- Mum, Cafer. 2006. "Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama", *Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî*, 25 Nisan 2005: Bildiriler (haz. Hatice Aynur vd.), İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Öztoprak, Nihat. 2021. "Osmanlı Hanedan Şairleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Osman Bey'den Vahdettin'e*, Osmanlı Hanedan Şairleri I, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 17-36.
- Şentürk, A. Atilla – Kartal, Ahmet. 2016. *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Yavuz, Kemal-Orhan Yavuz. 2016. *Muhibbî Dîvânı*, Bütün Şiirleri, Kânûnî Sultan Süleyman, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Маматов 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago:

Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

IZOHLAR

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.09.2023-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.

"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.

Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.

Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.